

עידן המועדים

על פי פסקי: הסולחן ערוך, רמ"א, מסנה ברורה, מן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל, ועוד

נכתב ונערך על ידי הרב עידן בן-אפרים שליט"א (02-5324067)

בלב, עד כדי כך שאם היה באפשרותנו למחות אותו מן העולם שלא יסאיר ממנו שום זכר, בין מהאדם ובין מבהמותיו ושאר כל חפציו, היינו עושים כן (חיי אדם קנה, ב).

ו. גודל חיובו ודקדוק קריאתו – לדעת רוב הפוסקים, קריאת פרשת זכור היא מצות עשה מן התורה (ש"ע קמו, ב; תרפה, ז), ולכן הקורא בתורה צריך לעורר את הקהל שיכוונו לצאת ידי חובת מצות זכירת מעשה עמלק ומחייטו, ושאינו מכוין להוציאם (א), ויקפיד לקרוא במתינות בקול רם ולבטאות היטב את האותיות. כמו כן יש להשיג על הילדים הקטנים לבל יפריעו, כדי שהציבור יוכל לשמוע את כל המילים כראוי ויצאו ידי חובתם (ומצוי, שהאותיות שבסיום המילים, אינן נשמעות כראוי, מכיון שקשה להגביה בהן את הקול), ויזהרו השומעים שלא לקרוא בפייהם יחד עם הקורא אלא ישמעו ממנו בלבד. (וטוב להחמיר שהציבור יכוין לצאת ידי-חובה גם בברכות של העולה לתורה, ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו" אחריו (ילקו"י קב)).

יש להוציא לצורך קריאה זו את ספר התורה המהודר ביותר (עבר הגהת מחשב, כתב טוב, אינו משוח. - וספרדי המתפלל בבית-כנסת של אשכנזים, נכון מאוד שבשבת זו יחדר לשמוע קריאת פרשת זכור מפי שליח ציבור הקורא בספר תורה ספרדי ובמבטא ספרדי. וכן להיפך (מ)).

ז. נשים – ישנה מחלוקת פוסקים אם הנשים חייבות לשמוע קריאת פרשת זכור, ולהלכה, אף שהמקילות יש להן על מה שיסמוכו, מכל מקום המחמירות לשמוע הקריאה תבוא עליהן ברכה (ט) (אם לא שטרודה בטיפול לידה הקטנים), ובלבד שתקפדנה על גדי הצניעות בלבושן ובהתנהגותן, לבל יצא שכרן בהפסדן.

ח. חבנת הקריאה וביאורו – לכתחילה ראוי להבין כל מילה מהקריאה, אבל אין הדבר מעכב (עי' ילקו"י, פורים, קיב ושבת א-ג, קצב). לתועלת הציבור הבאנו כאן ביאור פשוט משולב (על פי פירוש רש"י ועוד), ורצוי לאומרו בפני הציבור או להשתמש בו בשעת הקריאה:

זְכוֹר [-תן לב לזכור תמיד (רש"י שמות כ, ח)] **אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַם עַמְלֶק**, בעת שהייתם **בַּדְּרֹךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם** לכבוש את ארץ כנען. **אֲשֶׁר קָרַךְ** [-הזדמן לך בפתע] **בַּדְּרֹךְ** [בהיותך בריפדים (שמות יז, ח)] שהוא מקום קרוב להר סיני], **וַיִּזְנַב בְּךָ** [-שחתך את איברי המילה הנראית כזנב] של **כָּל הַנְּחָשִׁים אֲחֵרֶיךָ** [-חסרי הכח שמחמת חטאם פלטם הענן ולא הגן עליהם, והיו הולכים בזנב המחנה (תרגומים, ראב"ע וחוקוני)], **וְאֵתָה עֵינֶךָ** בצמא, **וַיִּגַע** מטורח הדרך, **וְלֹא יָרָא** עמלק את **אֱ-לֹהֵים** ולכן לא חשש להרע לך. **וְהָיָה בְּהַנִּיחַ** [-כאשר יניח (אונקלוס)] **ה' אֱ-לֹהֶיךָ לָךְ מִכָּל אֵיבֶיךָ** היושבים **מִסָּבִיב** לך ואינך עסוק במלחמה, ותשב **בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נתן לָךְ נַחְלָה לְרִשְׁתָּהּ**, אז תמחה [-תשמיד ותמחק] **אֵת זְכָר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם** [-שתהרוג העם כולו: אנשים, נשים וטף, ואפילו בהמות, שלא יאמרו בהמה זו משל עמלק היתה], ועד שתמחה את שמו לגמרי **לֹא תִשָּׁכַח** לעולם את אשר עשה לך.

תענית אסתר

ט. בימי מרדכי ואסתר (שנת 3405 לבריאת עולם בתקופת חורבן בית ראשון, כ-218 שנה קודם נס חנוכה) נקהלו היהודים ב"ג אדר לעמוד על נפשם מפני אויביהם ושונאיהם, והיו זקוקים לרחמי שמים לבל יוכלו אויביהם לפגוע בהם, ועמדו בתפילה ובתחנונים, וישבו בתענית באותו יום, והקב"ה שמע תחינתם וקיבל תשובתם ותעניתם ברצון, ונהפוך הוא, שהיהודים הרגו ושלטו בשונאיהם. ולכן, נהגו בכל תפוצות ישראל להתענות ביום זה בכל שנה ושנה, זכר לנס

חודש אדר

א. משנכנס אדר מרבית בשמחה (תענית כס סע"א), ומזל החודש גורם לטובה. ולכן, ישראל שיש לו דין עם גוי, ישתדל כמיטב יכולתו שהדין יתקיים בחודש אדר (שם רע"ב), ושאינו יסתיים בו (חיי אדם קנה, א), מפני שבחודש זה יד ישראל על העליונה. וקיימת בחודש זה התגלות הארת התורה שבעל-פה, שעל זה מרמז מה שנאמר (אסתר ח, טז): "לְיְהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה", ודרשו חז"ל (מגילה טז: ועי' שבת פח). "אורה" - זו תורה (ספר פרי צדיק, שמות, ל"ח אדר).

זכר למחצית השקל

ב. נצטוינו בתורה הקדושה (שמות ל, יג) על מצות מחצית השקל. דהיינו שכל אחד מישראל מבין עשרים שנה ומעלה, בין עני בין עשיר, יתן מחצית השקל בכל שנה ליד הכהנים. והיו מניחים הכל בלשכה מיוחדת במקדש, ומשם היו מוציאים לקנות את קורבנות הציבור וכל צרכיהם, שכן מראש חודש ניסן צריכים לקנותם מהשקלים החדשים (חינוך מצוה קה). ובאחד באדר היו משמיעים על השקלים (שקלים א, א), כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו, ויהיה עתיד ליתן (רמב"ם שקלים א, ט).

ובימינו שחרב בית-המקדש, נוהגים לתת מעות "זכר למחצית השקל" (רמ"א תרצד, א) (ויזהר שלא לקרות "מחצית השקל", אלא "זכר" למחצית השקל (*)). ובשבת שלפני ראש חודש אדר קוראים בתורה את פרשת שקלים, זכור למצוה זו (עי' ש"ע תרפה, א). וזריזים מקדימים למצוות (פסחים ד: ר"ה לב: יומא כח:). (ויש נוהגים לגבותם בליל פורים קודם קריאת המגילה (קא ועי' רמ"א שם)).

ג. **אחייבים וחסכום** – הזכרים מגיל עשרים שנה ומעלה צריכים לתת "זכר למחצית השקל". אבל נשים וילדים קטנים, מעיקר הדין פטורים, ומכל מקום טוב להחמיר לתת גם עבורם (קד-קה) (ואם האשה מעוברת, יתן גם בעד ולדה (מ"ב ה: אור"צ ח"ד נב, א)). וצריך לתת סכום השווה לערך תשעה גרם כסף טהור (קב) (שכן היה משקל מטבע "מחצית השקל" בזמן בית-המקדש, והסכום הוא כפי שווי מחיר הכסף הגולמי). וכל המוסיף - מן השמים מוסיפים לו (ומכיון שנתינה זו היא רק "זכר", אין הקפדה בכך שהעשיר ירבה לתת. - ומי שמצבו הכלכלי קשה, די שיתן מטבע של חצי שקל (קה)).

ד. **למי נותנים?** – מכיון שנתבאר שעיקר נתינת מחצית השקל היתה לצרכי הקורבנות, לכן יש לתת מעות אלו לתלמידי חכמים או לשיבות הקדושות והכוללים שמגדלים בהם תלמידי חכמים (קה), כי מיום שחרב בית-המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד (ברכות ח, ט), ומעלת לימוד התורה גדולה יותר מהקרבת קורבנות (עי' ר"ה יח. ומגילה ג, ג), ובזמן הזה שאין מזבח שיכפר על ישראל, חכמים ותלמידיהם מכפרים בתורתם על ישראל (ילקוט שמעוני ויקרא, תנה).

פרשת זכור

ה. בשבת שלפני פורים, מוציאים שני ספרי תורה, בספר הראשון קוראים בפרשת השבוע, ובספר השני קוראים בפרשת כי תצא (דברים כה, יז עד סוף הפרשה): "זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק" (ש"ע תרפה, ב) (וזאת כדילקדים ולהסתיך זכירת מחיית עמלק למחיית המן שהיה מזונו(עי' מגילה ל. ורש"י שם כס)). ונצטוינו בזה לזכורמעשה עמלק ולשנוא אותו שנאה קבועה

(* **הבהרה:** סתם ציון שבדברינו, הכוונה לעמוד שבספר "חזון עובדיה" פורים. ש"ע=שולחן ערוך. מ"ב=משנה ברורה. בא"ח=בן איש חי. מ"ח=מועד לכל חי. ילקו"י=ילקוט יוסף. נט"ג=נטעי גבריאל.

שנעשה להם. ואין חילוק בזה בין אנשים לנשים, ואין לפרוש מהציבור (ש"ע תרפ"ג, ב; לז ומב).

י. תנאי קודם התענית – תחילת התענית בעלות-השחר (שעה 4:55 בבוקר). ומכל מקום, אם הלך לישון בליל י"ג באדר שינת קבע, וקם משנתו קודם עלות השחר, אסור לו לאכול ולשתות. אבל אם קודם שהלך לישון עשה תנאי שבדעתו לאכול ולשתות קודם עלות השחר, רשאי לאכול ולשתות (והאשכנזים מקילים לשתות אף בלא תנאי, אבל לכתחילה יעשו תנאי) (ש"ע רמ"א תקסד, א ומ"ב שם). וסיום התענית בצאת-הכוכבים (שעה 5:53 בערב).

יא. חפזורים מזהתענית – חולה אף שאין בו סכנה, וכן זקן מופלג שהוא תשוש כח, פטורים מתענית זו ואינם רשאים להחמיר על עצמם, ואפילו מי שתקפתו חולשה יתירה אין צריך להתענות (רמ"א תרפ"ג, ב; לט). – כמו כן חתן וכלה בתוך שבעת ימי המשתה, וכן שלושה בעלי ברית: אבי הבן ביום המילה, הסנדק והמוהל, פטורים מהתענית, ואינם רשאים להחמיר בזה, מפני שיום-טוב שלהם הוא (מב). וכמו כן שילדים קטנים שלא הגיעו לגיל מצוות, פטורים מהתענית (אפילו תענית שנתית), ומכל מקום יש למנוע מהם לאכול ממתקים ושאר תפנוקים (חז"ע ד' תעניות, ט).

יב. מעוברות ומניקות – אשה בהריון, עד סוף החודש השלישי, חייבת להתענות (ש"ע ש"ע תקנ"ד, ה; לז), ומכל מקום אם ההריון אינו תקין או שסובלת מהקאות, מיחושים או חולשה רבה, הרי היא פטורה. ומתחילת החודש הרביעי ואילך, בכל אופן היא פטורה (שם) (ולדעת הרב אור לציון ד, טז), כיון שהנשים בזמנינו חלושות, פטורות אף בג' חודשים הראשונים להריון). – יולדת (או אשה שעברה הפלה (לח)), פטורה מלהתענות תוך שלושים יום מהלידה (ש"ע ש"ע שם, ה). – ואשה שמניקה בפועל (אפילו מעט) (אור לציון ג, רל"ט), פטורה מהתענית. ואם פסקה מלהניק (אפילו תוך כ"ד חודש מהלידה) ומרגישה שהיא מסוגלת להתענות, תתענה (ואם באמצע התענית מרגישה חולשה וצער, תאכל), אך אם מרגישה חולשה יתירה, הרי היא פטורה מהתענית (לח וחז"ע ד' תעניות נ וסב).

פּוּרִים

יג. פורים דפרזות/שושן פורים – בכל העולם חל פורים ביום י"ד אדר ומקיימים בו את כל מצוות היום (ש"ע תרפ"ח, ג). ואילו בירושלים ושאר עיירות שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, חל פורים ביום ט"ו באדר (שם, א). (והשנה שחל בשבת, ישנו "פורים משולש" בירושלים, ונתבאר הלכותיו בסוף העלון), וכן הדין בערים הסמוכות להן או הנראות עימהן (שם, ב). וישנן ערים שמחמת הספק מקיימים בהן את המצוות בשני הימים (שם, ד) (כטבריה, חברון, לוד, צפת יפו ועוד. והשנה, ראוי שיחמירו לנהוג בדיני פורים משולש כבירושלים (אשרי האיש שם, טז), אבל בבני-ברק אין צריך להחמיר (חוס שני, שבת ד, ש"ג)), וכל אחד יעשה כהוראת רבני העיר.

יד. ביגוד – בפורים לובשים בגדי שבת או יום-טוב (רמ"א תרצה, ב; בא"ח תצוה, כב; מ"ב שם, ג) (ואף כשמתפללים מנחה של תענית סמוך לשקיעה, באים עם הבגדים הנ"ל כבר למנחה), ולא ילבש בגדי חול, כי גדול היום לאדונינו (בן איש חי שם וע"י מל"ח לא, ח"י).

טו. יועל חניסים – החל מתפילת ערבית אומרים "ועל חניסים" (ש"ע תרצ"ג, ב) (מלבד בירושלים שיש פורים משולש), אף על פי שעדיין לא קראו את המגילה (ב"י שם). ואם שכח ולא אמר, כל זמן שלא חתם ברוך אתה ה' "של ברכת הטוב שמך" וכו' - חוזר (ואומר: "מודים אנחנו לך על חניסים" וכו' "ועל כולם" וכו') (חז"ע חנוכה קפ"ט), אבל אם הזכיר שם ה' - אינו חוזר (רמ"א שם וע"פ ש"ע תרפ"ב, א) (ולא יאמר: "למדני חוקיך", אלא בסוף "אלוקי נצור" יאמר: מודים אנחנו לך על חניסים וכו' עד ונודה לשמך הגדול סלה, יהיו לרצון וכו', עושה שלום וכו') (צ"ט). – ויזהר מאוד שלא ישכח לאומרו (מורה באצבע ט, שא), והעצה לכך היא שיתפלל מתוך סידור (מל"ח כז, טז).

טז. מעלת חיים/מחלוקת – מעלת יום פורים גדולה עד מאוד, ואמרו בזה הקדוש שפורים נקרא על שם יום-הכיפורים שהוא

כמו פורים (תיקוני הוזהר, תיקון כא נז). ולכן יתלהב לב האדם ויקבל עליו עול התורה והמצוות, ויקנה לו לב חדש לעבודת ה' (ספר קדושת לוי, קדושת לפורים, סוף קדושה ראשונה ד"ה ומעלה). – ויזהר הרבה שלא תהיה מחלוקת בביתו כלל, לא בליל פורים ולא ביום פורים. ואם ארע איזה דבר, יסבול הרבה ויעביר על מידותיו יותר משאר ימות השנה (מל"ח לא, ק"י).

יז. לימוד תורה – חיוב לימוד תורה קיים גם בפורים, ולא יעביר את כל היום הקדוש בסעודה ומסיבות. וזכותו גדולה יותר, מכיון שמעטים הם הלומדים. ומקורב נתפשט לימוד "אבות ובנים" במקומות רבים, ואשריהם ישראל. כמו כן טוב לקרוא תהילים (מל"ח לא, ט). והחל מיום זה מצוה לעסוק בהלכות פסח (מ"ב תכ"ט, ב).

יח. השגחה על חילדים – חובה מוטלת על ההורים להשגיח על ילדיהם לבל ישוטטו ברחובות בפורים ללא השגחה, כי סכנה רוחנית גדולה אורבת להם שם, ואצל רבים מבני הנוער חלה התדרדרות במצבם הרוחני ששורשה החל בפורים (ע"י מורה באצבע ט, ש"ה וש"ה; קמח סולת סניף קכ; מל"ח לא, מב ולז).

יט. תחפושת – נהגו להתחפש בפורים (ע"י רמ"א תרצ"ו, ח), אבל אסור לאיש ללבוש בגדי אשה (ואפילו פריט אחד), וכן אסור לאשה ללבוש בגדי איש (קצ"ט). וכבר נגרמו מכשולים רבים כתוצאה מכך (נסנו ליא"ד ס"ס יב). ואף לילדים קטנים אין להלביש כן (יחז"ע דעת ה, ט).

* נשים ובחורות, אינו מדרכי הצניעות שתתחפשנה ותצאנה ברחוב העיר, בפרט אם האשה נשואה.

* יש להמנע מלהתפלל עם תחפושת, שהרי אין דרך לעמוד כן לפני אדם נכבד (ע"י ש"ע צ"א, ה), ומכל שכן אם פניו מכוסות, או שהיא תחפושת דוב וכדומה (ע"י ילקו"י תרצה, ב). ולילדים קטנים אפשר להקל (ע"י בספר ירושלים במועדיה ע"י תמב; נקיות וכבוד בתפלה ע"י קעג).

כ. גרימת צער – אסור לצער או לבזות שום יהודי, בפרט אם הוא תלמיד חכם, ויש למחות בתוקף נגד המנהג הרע של ר'ב פורים' שהתפשט בהרבה ישיבות, שמשמע על רבני הישיבה דברי ביקורת והטחת עלבונות אישיים בדברי שחוק והיתול (ד"א), כי לא הותר לעבור על שום איסור שבביל שמחת פורים. ונאמר (תהילים ב, י"א): "עֲבֹדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה וְגִילוֹ בְּרַעְדָּה" - במקום גילה שם תהא רעה (ברכות ל, יומא ד).

כא. עשיית מלאכה – כיום המנהג בכל המקומות שלא לעשות מלאכה ביום פורים, והעושה מלאכה אינו רואה בה סימן ברכה (ש"ע רמ"א תרצ"ו, א), אבל בלילה מותר (קצ"ה). ומעיקר הדין מותר להסתחר בפורים (מ"ב שם, ג), אך טוב להחמיר (קצ"ה). ומותר לעשות מלאכה ע"י גוי, וכן כל מלאכה שמותר לעשותה בחול-המועד (כגון דבר האבד, צרכי רבים וכ"ל), מותר לעשותה בפורים (קצ"ה). וכן מותר לעשות אפילו מלאכות גמורות לצורך פורים (רמ"א שם), ובלבד שלא יתבטל משמחת פורים. ומותר להתגלח לצורך היום, אם לא התגלח מקודם (קצ"ה).

כב. תענית/חספד/צידוק-הדין – בימי פורים אין להתענות (ש"ע תרצ"ו, ג). אין מספידים בהם (ש"ע שם, תרצ"ו, א), ואין אומרים צידוק-הדין (כרמ"א תכ, ב, י"ד תא, ו לפי שאין אומרים תחנון; כה"ח תכ, ב; משנה אחרונה בחז"ע אבלות א, צא; אור"צ ד, רלו). – אם לא שיש מנהג ידוע לאומרו, ע"י כה"ח שם) (מלבד לחכם בשעת הליותו שסופדים לו (ק"ו מחז"ה"מ בש"ע י"ד תא, ה; מ"ב תרצ"ו, ט) ואומרים עליו צידוק-הדין (חז"ע שם). ולגבי אשת חכם, יש להסתפק, ושב ואל תעשה עדיף (אור"צ צ"ט)).

כג. דיני אונו – מת לו מת בליל פורים: אם בדעתו לקוברו בלילה – יקבור את המת, ולאחר מכן יתפלל ויקרא את המגילה (שערי האמונה ד, נט). ואם קוברו למחרת – חייב בכל המצוות, ויתפלל ערבית ויקרא מגילה (חז"ע אבלות א, קעח). ובבוקר, אם מסרו לחברה קדישא – אינו מניח תפילין (ע"י קצ"א) (ואפילו לאחר קבורה אינו מניח קצ"ב), מתפלל (מ"ג"א תרצ"ו, טז, הובא באבלות שם, קפ) וקורא את המגילה עם הציבור (ומותר בבשר ויין (ש"ע תרצ"ו, ז; קפ"ה; אבלות שם קעח), ויברך על אכילתו

כט. נשים – גם הנשים חייבות בקריאת המגילה (ש"ע תרפ"ט, א), מפני שאף הן היו בנס פורים (מגילה ד, ט), וכמוכן שבכללן גם בנות שהגיעו לגיל י"ב שנים. ואם האשה אינה יכולה לבוא לבית-הכנסת לשמוע מקרא מגילה, חייבת לשמוע הקריאה מתוך מגילה כשרה מפי אדם הבקי בקריאתה (ואף על פי שכבר יצא האיש ידי חובתו בקריאה שבבית-הכנסת, חוזר ומברך את כל הברכות וקורא המגילה להוציא אנשים (ש"ע תרצ"ב, ג) או נשים ידי חובתן (עי' הליכות א, רכד). ועיין בסעיף לא). – ובמקומות רבים נוהגים, שלאחר שהאנשים שבים לביתם, מארגנים קריאה נפרדת בבית-הכנסת עבור הנשים, והוא מנהג טוב ונכון.

ל. קטנים – מחנכים את הקטנים לשמוע מקרא מגילה (ש"ע תרפ"ט, א ו), והוא הדין לבנות קטנות (מ"ב ג). ואולם ילדים קטנים שלא הגיעו לגיל חינוך, אין להביאם לבית-הכנסת, מפני שהם מבלבלים את הציבור (מ"ב שם, יח; צח, ג; קכד, כח). ואף בילדים שהגיעו לגיל חינוך, צריך האב להשיג עליהם שישמעו את הקריאה, וכשיגיע הקורא ל"המן" רשאי הקטן להכות (בנחת), אבל לא שעיקר הבאת הקטן תהיה על מנת להכות ולהרעיש (מ"ב שם, יח).

לא. ברכות חמגילה – הקורא את המגילה מברך לפניו שלוש ברכות: א) אשר קידשנו במצוותיו וציונו על מקרא מגילה. ב) שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. ג) שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. – ובקריאת היום אינו חוזר ומברך שהחיינו (ש"ע תרצ"ב, א) [ולמנהג האשכנזים מברכים "שהחיינו" גם ביום (רמ"א שם)]. והשומעים היוצאים ידי חובה בקריאה יענו "אמן" (אך לא "ברוך הוא וברוך שמו"). – בסיום קריאת המגילה מברכים ברכת "הרב את ריבנו" וכו', ומברכים אותה רק כאשר קורא לציבור של עשרה (אפילו נשים) (רמ"א שם, א; צ).

* נהגו העולם להקל לגעת בקלף המגילה מבלי מטפחת, אף בסתם ידים שחוששים שמה נגע במקום המטונף. וטוב להחמיר ליטול ידיו (רמ"א קסח, א ומ"ב ד, עח), אלא אם כן לא הסיח דעתו ממשירת ידיו מהנטילה שלפני התפילה, ואין לחוש שהתעסק ונגע במקום מטונף (ש"ע צב, ה ומ"ב כד). ואם נגע במקום מטונף, צריך ליטול ידיו, ואין חייבים בזה ליטול בכלי (עי' ש"ע ד, יח).

לב. מנהג חזכאות/נפצים – כשמרעישים באמירת "המן", על הקורא להתמתין עד שיעבור הרעש, ולחזור ולקרוא את המילה (שם). ובמקומות רבים נוהגים להכות רק בשם "המן" הראשון והאחרון [במקום 54 פעמים (כמנין דין) שמוזכר "המן"], וכן ראוי לנהוג (עי' בא"ח תצוה, ט). וכבר התריעו גדולי הרבנים על המנהג החמור של שימוש באקדחים ונפצים למיניהם, שיש בכך חילול וזלזול בכבוד בית-הכנסת שהוא מקום השראת השכינה (ולפעמים גורמים גם להשחתת הריהוט), וגורמים בהלה ומחנק לציבור, מלבד מה שמפריעים למהלך הקריאה, ועל הרבנים וגבאי בית-הכנסת לעמוד על המשמר בזה (סב). ואף מחוץ לבית-הכנסת אסור להשתמש בנפצים ודינמיטים למיניהם, לפי שגורמים לבהלה גדולה ולסיכונים, והמפחיד את חבירו מביא על עצמו יסורים (כח"ח י"ד קסח, קצג), ואם חלה, חייב בדיני שמים (ש"ע ח"מ תכ, לב), ואף ארעו אסונות כתוצאה מכך (ועי' שבת סג; ב"ק פג), ומצוה למסור את הסוחרים בהם למשטרה (עי' רמ"א ח"מ שפח, יב; תכה, א; הגר"ש וואזנר והגר"ן קולין צ"ל). ואשרי ההורים המחנכים את ילדיהם בדרך ישרה.

לג. שמיעה מרדיו/טלפון – השומע מקרא מגילה ברדיו, אפילו בשידור חי, אינו יוצא ידי חובה, כיון שאינו שומע את קול הקורא, אלא קול הנקלט על ידי זרם חשמלי באמצעות ממברנא (יחיה דעת ג, ד; נח), והוא הדין שאין יוצאים בשמיעתה דרך טלפון ובכל אמצעי תקשורת אחר.

לד. כוונת וזקדוק בקריאה – הקורא יעורר תשומת לב הקהל לכיון לצאת ידי חובת מקרא מגילה, וגם הוא יכוין להוציאם ידי חובה, לפי שמצוות צריכות כוונה (ש"ע תרצ"ב, יד; ט, ד). – כמו כן יקדקד הקורא לבטאות היטב כל מילה כדי שהציבור ישמעו ויצאו ידי חובת הקריאה, ולא יחסירו לשמוע אפילו מילה אחת, למרות שאינה משנה את ענין הקריאה (בא"ח תצוה, ו; עח).

(חכמ"א המובא באבלות שם). אבל בירושלים אסור בבשר ויין, לפי שאין ביום שישי חיוב משתה), ואחר כך יקבור את מתו, ולאחר מכן יקיים מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים (שם קפ סד"ה ולענין. ובמת תלמיד-חכם, יקדים הקבורה לפני קריאת המגילה. מ"ב תרפ"ט, ח).

כד. אבילות – האבל בימי השבעה, אינו נוהג בפורים דיני אבילות בפרהסיה (לא ב"ד ולא ב"ח), בין בלילה בין ביום, אבל נוהג אבילות בדברים שבצינעה כמו בשבת, ועולים לו למנין שבעה (ש"ע י"ד תא, ד; רמ"א א"ח תרצ"ב, ד; קפ). ולכן, לנוהגים שאחר הלילה מברך האבל ברכת "דיין האמת" וקורע (חזו"ע אבלות א, קפ ד"ה אונן, ועמ' רכו), לאחר מכן יחליף בגדו הקרוע או יכסה את הקרע, ינעל נעלים, לא ישב על קרקע (פשוט), וימנע מבכי (שע"ת תרצ"ב, ד; קצב; אבלות א, קכח). ועושים לאבל סעודת הבראה (ש"ע י"ד תא, ד), וטוב לעשותה רק בעוגות וקפה ולא בביצים ועדשים (ובירושלים עושים הבראה בפורים רק על אב ואם) (קצג).

כה. אָבֵל במצוות פורים – האבל חייב בקריאת מגילה (ומותר לצאת לבית-כנסת להתפלל ולשומעה (רמ"א שם ומ"ב שם, טז; חזו"ע אבלות ב, שו הערה א)), וכן במשלוח מנות ומתנות לאביונים, שהרי האבל חייב בכל המצוות (ש"ע רמ"א שם ד-ו ומ"ב טו ויז), וכן חייב בסעודת פורים (אבל לא ישתכר (הגר"ש אלישיב זצ"ל בצינוני הלכה, אבילות, תקמ"ד)), אך ירָאָה למעט במיני שמחה שעושים (מ"ב תרצ"ב, יב).

ולגבי משלוח מנות, טוב שלא ירבה במשלוחים (אלא לרעיו אהוביו (חזו"ע אבלות ב, רנג)), וישלח מאכלים רגילים ולא מיני מתיקה (מ"ב שם, יט; קצג). והספרדים נוהגים לשלוח מנות לאבל (קצג) (אך לא ישלחו מיני מתיקה (דרך החיים קצו, ג; חזו"ע אבלות ב, רנב)). [ומנהג האשכנזים שלא לשלוח מנות לאבל כל י"ב חודש על אביו ואמו (רמ"א תרצ"ב, ח), ובל' יום על שאר קרובים (מ"ב שם, ט), אם לא שהוא רבו או עני, או לבן-זוגו של האבל (קצג), אף שעיקר הכוונה הואבלי יקבל המשלוח (צינוני הלכה תקמ"ו)]. ומותר לשלוח לאבל מתנות לאביונים (שלחן שלמה (מירקש) תרצ"ב, ו).

כו. חשתתפות אָבֵל בשמחה – אָבֵל לאחר שבעה, יכול להשתתף בסעודת פורים, אף על פי שנערכת מחוץ לביתו (אפילו בליל פורים (קצו"ש-חזו"ע פ"י הערה 30)), בתנאי שאין שם כלי נגינה (קפ). אבל אם מידי שנה רגיל להשתתף בסעודה זו, ובהעדרו נחשב כאבילות בפרהסיה, מותר להשתתף בה אף כשיש שם כלי נגינה (עי' חזו"ע אבלות ב, ששה טע"א). והוא הדין לגבי שמיעת מוזיקה בבית כפי שרגילים בכל שנה (צינוני הלכה עמ' תקמ"ג), ויכול גם לרקוד עם בני ביתו, אך ימנע קצת (שם תקמ"ד), וכן יכול לראות מיני שמחה והצגות (שעה"צ תרצ"ב, יא), וראוי למעט בזה (שם תקמ"ו).

קריאת המגילה

כז. אכילה קודם הקריאה – אסור לאכול קודם קריאת המגילה, ואין חילוק בזה בין קריאת המגילה של לילה לקריאת המגילה של יום (רמ"א תרצ"ב, ד). ולכן תזהרנה הנשים שלא לאכול ביום פורים עד שתשמענה את המגילה. ומכל מקום מותר לטעום פירות קודם הקריאה, וכן פת או עוגה (פחות מ-54 גרם), ולשתות תה או קפה. והמחמיר שלא לטעום כלום, תבוא עליו ברכה. – ובכל אופן, אם ביקש מאדם שיזכירהו לקרוא את המגילה, מותר באכילה (צה).

כח. חובת הקריאה – הכל חייבים לקרוא בפורים את המגילה פעמיים, בליל פורים וביום פורים. והקריאה של הלילה, זמנה כל הלילה; ושל יום, זמנה כל היום (ש"ע תרפ"ט, א). ואין חובה שכל אחד יקראנה בעצמו, אלא אפילו אם שומעה מפי הקורא, יוצא ידי חובה, ובלבד שישמענה מאדם שחייב בקריאתה (ש"ע תרפ"ט, ב). וצריך שיכוין הקורא להוציא ידי חובה את השומע, וכן השומע יתכוין לצאת ידי חובה (ש"ע תרצ"ב, יד).

וקריאת המגילה של היום היא העיקרית (תוס' מגילה ד טע"א) וחמורה יותר משל הלילה (שע"ת ר"ס תרפ"ט; שעה"צ תרצ"ב, מא; תרצ"ב, כז; ו), ולא כמנהג אותם אנשים שבאים לקריאת המגילה רק בלילה, ואינם באים לקריאה ביום.

השלום בישראל. וכמו כן ישנם אנשים עניים שמתביישים לקבל צדקה כדי לקיים מצות סעודת פורים במאכל ומשתה, מה שאין כן כששולח להם משלוח מנות דרך כבוד. וכל המרבה לשלוח מנות הרי זה משובח (ש"ע שם; ק"ד). ואפשר לשלוחו אפילו ע"י ילד קטן (קמ"ג).

מ"ב. נשים/קטנים – גם האשה חייבת במשלוח מנות, ותשלח לרעותה (ולא לאיש. וכן להיפך). ואשה נשואה אינה יוצאת במשלוח מנות של בעלה (רמ"א תרצה, ד ומ"ב שם). – והבנים והבנות שהגיעו לגיל מצוות, חייבים במשלוח מנות לחבריהם, וגם קטנים שהגיעו לגיל חינוך טוב לחנכם למצוה זו (קמ"ב).

מ"ג. מזהות המשלוח – המשלוח מנות צריך להיות משני מיני אוכלים (ש"ע תרצה, ד) שונים (קכה) (וטוב שיהיה במשלוח שיעור סעודה (קכ"ט)). וגם משקה נחשב ל'מנה' (מ"ב שם, י"ט) (אך טוב להדר ולשלוח שני מיני "אוכלים" (קכ"ד)). אבל השולח לחבירו מעות, ספרים, בגדים, סיגריות וכדומה, אינו יוצא ידי חובה, כי צריך לשלוח דוקא מנות של מאכל ומשתה (מ"ב שם וחז"ע קכ"ג). ומכל מקום, כל ששלח משלוח מנות אחד כהלכה, אין צריך להיזהר בכל הפרטים הנ"ל כששולח ליתר חבריו, כי שאר המשלוחים הם להידור מצוה (קל"ג). וראוי להיזהר שיהיו המנות לפי ערך הנותן, כדי להראות חיבה וְרָעוּת למקבל. ואם המקבל עשיר, טוב שיהיו גם לפי ערך המקבל (קכ"ט).

🌸 סעודת פורים 🌸

מ"ד. סעודת פורים – סעודת פורים זמנה ביום, שנאמר (אסתר ט, כ"ב): "לְעֵשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁפָּחָה וְשִׂמְחָה" (וטוב שיסעד רק לאחר שקיים מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים. אבל לטעום מעט לפני כן מותר ואין בכך כלום (קל"ה)). ואם עשאה בלילה, לא יצא ידי חובה (ש"ע תרצה, א) (ומכל מקום גם בליל פורים ישמח וירבה קצת בסעודה (רמ"א שם)). ויוצאים ידי חובה בסעודה אחת, ומצוה להרבות בסעודת פורים (רמ"א שם). יאכל בסעודה בשר (ויש להדר אחר בשר בהמה, כי יש אומרים שאין יוצאים ידי חובה בבשר עוף ודגים, שאין שמחה אלא בבשר בהמה) (קע"ה), ויתקן סעודה נאה כפי אשר תשיג ידו (רמב"ם מגילה ב, טו). ולכתחילה צריך לאכול לחם (קע"ג). ואף הנשים חייבות בסעודת פורים (קע"ח). ומצוה לשמח הילדים הקטנים במיני מתיקה ומעדנים (קפ"ה).

מ"ה. זמנה וזמנה – נוהגים לעשות הסעודה לאחר שהתפללו מנחה, וטוב לעסוק מעט בתורה לפני כן (רמ"א שם, ב). – יהיה מיסב בסעודה, שש ומשיש לאחרים, ויספר תוקף הנס לבני ביתו (מורה באצבע ט, שו), וישיר שירי קודש בקול רינה יהודות לקב"ה על כל הטוב אשר גמלנו.

מ"ו. שיכרות – שותה יין עד שישתכר, וירדם בשיכרות (רמב"ם מגילה ב, טו; וע"י ש"ע תרצה, ב; קע"ה), ולכל הפחות ישתה יין יותר מהרגלו (רמ"א שם; חיי אדם קנה, ל). והנשים ישתו רק מעט יין (קע"ח) ואסור להן להשתכר (שב"ש הלוי ח"י י"ב, ב).

והיודע בעצמו שמחמת השתיה יזלזל באיזו מצוה מן המצוות, כגון שימנע מנטילת ידים, ברכה, ברכת המזון או שלא יתפלל מנחה או ערבית או שיהגה קלות ראש, ידבר דברי נבְלָה ושטות, יצער את הבריות או יגרום להם נזק - מוטב לו שלא ישתכר, שהרי זו מצוה הבאה בעבירה, ולא לשמחה שכזו התכוונו חז"ל, וכל מעשיו יהיו לשם שמים (חיי אדם שם; קפ"ה).

מ"ז. "ועל הניסים" – מזכירים "ועל הניסים" בברכת-המזון בברכת הארץ (ש"ע תרצה, א). ואם שכח ונזכר אחר שחתם ברוך אתה "ה' של ברכת "על הארץ ועל המזון" - אינו חוזר (רמ"א קפ"ה, ד; מ"ב תרצה, טו) (ולא יאמר: "למדני חוקיך", אלא יאמר ב"הרחמן": הרחמן יעשה עימנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מרדכי ואסתר וכו' (קפ"ה)). ואם האריך בסעודת פורים עד לאחר שנעשה לילה, אף על פי כן יאמר "ועל הניסים" בברכת-המזון (ש"ע ורמ"א שם).

בקריאת המגילה ישנם דקדוקים רבים, ומי שלא שקד ללומדם היטב, לא ידעם, ואינו מוציא את הרבים ידי חובה אף בדיעבד. ועל רב בית-הכנסת מוטלת החובה לבחור קורא שבקי היטב בטיב הקריאה וטעמיה, ולא להסתפק בקורא שיש לו קול חזק ונעים (ע"י ש"ע ר"ם תרצ; מ"ב תרצ"א, כה) (וקיימים כיום ספרי-עזר המלמדים לקריאה נכונה, כגון: ספר סנסן ליאיר, תיקון קוראים איש מצליח, מגילת אסתר בהוצאת 'סימנים' (בלוויו דיסק), עוד יוסף חי). – **וכיום לרגל המצב** וההנחיות, נכון לכל אדם להשתלם בלימוד הקריאה, כדי שיוכל לקרוא את המגילה כתיקנה לעצמו או לאחרים הנמצאים בבידוד.

ל"ה. חפסק בקריאה – אין לדבר בשעת קריאת המגילה (ש"ע תרצ"ב, ב) עד לאחר הברכה האחרונה. ואם השומע את הקריאה החסיר אפילו מילה אחת (או אות אחת (באה"ל תרצ, י"ד)) בעוד שהקורא המשיך בקריאתו, לא יצא, וצריך לחזור ולקרוא מאותו פסוק ואילך (מ"ב תרצ"ב, ט; פ).

ל"ו. מי שאוחז בידו מגילה שאינה כשרה (כגון המגילות המודפסות בחומשים וכדומה), יזהר שלא יקרא בפיו יחד עם הקורא, אלא ישמע בשתיקה (ש"ע תרצ, ד). ואם החסיר לשמוע איזו מילה, יכול לקרוא במהירות אפילו מהמגילה שבדפוס עד שייגיע למקום הקריאה שאליו הגיע הקורא, וישתלב בשמיעת המגילה מכאן ואילך (ע"ט).

ל"ז. סיום הקריאה – אחר קריאת המגילה והברכה שלאחריה, צריך שיאמר: "ארור המן, ברוך מרדכי, ארורה זרש, ברוכה אסתר, ארורים כל הרשעים, ברוכים כל ישראל, וגם חרבונה זכור לטוב" (ש"ע תרצ, טז). ויש נוהגים לומר כן שלוש פעמים (צ"ד).

🌸 מתנות לאביונים 🌸

ל"ח. חייב כל אדם (בין איש ובין אשה. מ"ב א) לתת לפחות שתי מתנות לשני אביונים ביום פורים (לאחר קריאת המגילה, ולא בלילה (קס"ט)), דהיינו מתנה אחת לכל אביון (ש"ע תרצ"ד, א) (ולא יתן שיעור החיוב מכספי-מעשר (מ"ב א)). ויוצאים ידי חובה בין בנתינת כסף, בין בתבשיל, או דבר מאכל אחר (רמב"ם מגילה ב, טו), אבל לא בנתינת בגדים וכדומה (קס"ו). ואף שמעיקר הדין די בנתינת פרוטה אחת לכל אביון, טוב ונכון לנהוג בעין יפה במצוה יקרה זו, ולהחשיב שיעור מתנה לאביון כשיעור (או שווה) סעודה של פת במשקל שלוש ביצים (162 גרם) (ר"טו). וכל המוסיף - מוסיפים לו מן השמים. והנותן צ"ק לאביון (באופן שמתקבל בחינות), יוצא ידי חובתו (קע"ט). ואין מדקדקים במעות פורים (לברר אם המקבל הוא רמאי), אלא כל הפושט ידו ליטול נותנים לו (ירושלמי מגילה א, ד; ש"ע תרצ"ד, א).

ל"ט. ריבוי במתנות – כתב רבינו הרמב"ם (מגילה ב, י"ז): מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים, יותר מאשר להרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר (ישעיה נ"ז, טו): "לְהַחְיֹת רוּחַ שְׂפָלִים וְלְהַחְיֹת לֵב נְדָפְאִים". עכ"ל. – וראוי שניתן דברים אלו על ליבנו, כי כיום אנשים מפזרים סכומי כסף גדולים על תחפושות, משלוחי-מנות וסעודה, ואילו עבור מתנות לאביונים נותנים סכום מועט.

מ. הנותן כסף לגבאי צדקה על מנת שיחלק לעניים ביום פורים, יוצא ידי חובת מתנות לאביונים, אף על פי שהעני אינו יודע מי נתן לו הכסף (קע"ב). ובמקום שאין עניים, יכול לעכב את הכסף אצלו ויתנו במקום שירצה (ש"ע תרצ"ד, ד) או עד שיבואו עניים (חיי אדם קנה, כח). ומכל מקום בודאי שיש להתאמץ בימים שלפני פורים לתת את הכסף לרב או גבאי על מנת שיחלקם בפורים, ולא יחמיץ לקיים מצוה זו בזמנה.

🌸 משלוח מנות 🌸

מ"א. חייב אדם לשלוח לחבירו שתי מנות ביום פורים (ולא בלילה (רמ"א תרצה, ד)), דהיינו משלוח אחד עם שני מיני אוכלים, וכמו שנאמר במגילת אסתר (ט, כ"ב): "וּמְשַׁלְּחֵי מִנּוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ", לפי שעל ידי כך האדם מראה את רגשי חיבתו לחבירו, ומתרבה

פורים שחל ביום שישי

לפרושים- בני עיר שאינה מוקפת חומה

מ.ה. א) הכנות לשבת – יש להקדים לקיים את מצוות היום, וכן לקצר בשמחתו, כדי שיתכונן ויכין כראוי את כל הדרוש לשבת, בפרט אם עורך בביתו סעודה רבת מזמנים.

ב) זמן הסעודה - לכתחילה יש להקדים הסעודה קודם חצות היום (שעה 11:53) (רמ"א תרצה, ב ומ"ב י). ואם איחר, מצוה להתחילה לפני שעה עשירית (שעה 2:45), משום כבוד השבת שיאכל בה לתיאבון (ולכתחילה יקדים להתפלל מנחה (ש"ע רלב, ב), בפרט שמצויה שיכרות בסעודה זו). ובדיעבד שלא עשאה עד זמן זה, מצוה לכתחילה לזוהר שיאכל פת עד שיעור כביצה (54 גרס), ואוכל בשר וכדומה, אך לא ימלא כריסו, וישתה רק מעט יין שלא ישתכר, מפני כבוד השבת (ע"י ש"ע רמט, ב ומ"ב יג, רמ"א תקכט, א ומ"ב ה, חז"ר י"ט, צ, ילקו"י שפ"ט).

ג) מלאכה - המנהג שלא לעשות מלאכה, אלא רק לצורך היום או לצורך שבת, וכן מותר להסתפר לכבוד שבת (רמ"א ועיין לעיל סעיף כא).

ד) מישמוש בגדיו - קודם שבת, ימשמש בכיסי הבגדים לוודאות שאין בהם דבר מוקצה (או אף דבר היתר, שלא יטלטלנו ברשות-הרבים במקום שאין עירוב) (ש"ע רנב, ז ומ"ב נה) [ואם שכח להוציא את המוקצה מבגדו, ונמצא במקום שאינו יכול לנערו או שחושש שיאבד, מותר ללכת עם המוקצה בכיסו (במקום שיש עירוב), וינערו במקום שיוכל. ובכל אופן, אסור להכניס את היד לכיס, שמא יגע במוקצה (ש"ע שי, ז ומ"ב כט-ל וש"כ כ, עה)].

ה) מתנות לאביונים – מותר לתת מתנות לאביונים גם לירושלמי (למרות שאין לו מצות סעודת פורים ביום זה אלא ביום א') (חוט שני, שבת ד, שסד). ומי שלא קיים מצות מתנות לאביונים ביום שישי, וכבר קיבל שבת, יתן בשבת דברי מאכל לשני עניים (במקום שיש עירוב), ואם לא – יקיימנה ביום ראשון (נ"ג ג, ג, סז, ה; יט, ה; אור"ח ח"ד נה, יב סד"ה ולענין).

ו) יום שבת – המתחפשים, לא ישארו עם תחפושות אלא ילבשו בגדי שבת (פורים משולש (דבליצקי) ב, פח). סדר התפילה, קריאת התורה וההפטרה, כרגיל בכל שבת (מ"ב תרפח, סז). בתפילת מנחה אין אומרים "צידקתך" (ש"ע רצב, ב). והמגילה מותרת בטלטול, שהרי ראויה לקרות בה (רי"ג; ש"ע תרצג, א).

ז) יום ראשון – אין נוהגים בו שום שינוי משאר ימי החול, ואומרים וידוי ונפילת-אפיים ומתפללים כרגיל (ע"י רכו; אשרי האיש מט, טו וציוני הלכה, אבילות, תקנד; מבית לוי נג, ג; חוט שני, שבת ד, שסג. ומקום שנהגו שלא לומר וידוי, יש להם על מה שסומכו. ע"י הליכו"ש כא, ח ושערי ימי הפורים ש"ד פ"ג אות ה-ו), ומותרים בהספד ותענית (פורים משולש פ"ז הערה א).

ח) פרוז הנוסע לירושלים – פרוז שקיים מצוות הפורים ביום שישי, ונוסע לירושלים וישתה שם בשבת, אינו מתחייב שוב במצוות הפורים, ובשבת אינו אומר "ועל הניסים" (ואם ירצה, יאמר כן בתפילה ב"אלקי נצור", ובברכת-המזון ב"הרחמן", וראה הנוסח להלן בסעיף יז. ולא יקראוהו לעליית מפתיר, ואם קראוהו בשמו, יעלה (חוט שני, שבת ד, שסו אות ד, וע"י ילקו"י שחט ד"ה וכו"ב), ואם נשאר גם ביום ראשון, פטור ממשלוח מנות וסעודת פורים, אחר שכבר קיימן ביום שישי (ילקו"י שפ"ט יג. וראה מה שהאריך בענין שמה, ובענין שנ"ד"ה ולענין, ממרן הגר"ע זצ"ל; אור"ח ח"ד נה, י), והרוצה להחמיר ולקיימן, תבוא עליו ברכה (שם שמו). ואם נוסע לירושלים במוצאי-שבת, אין צריך להחמיר לקיים משלוח מנות וסעודה (שם שפ"ט ס"א), גם אם נשאר שם למחרת.

פורים משולש בירושלים

ושאר ערים המוקפות חומה

א. הקדמה – השנה, יום פורים של מוקפים-ט"ו באדר, חל להיות בשבת, ולפיכך ששת מצוות הפורים בירושלים (ושאר ערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון) מתחלקות לשלושה ימים, בכל יום שתי מצוות: **ביום שישי** - קריאת מגילה ומתנות לאביונים. **ביום שבת** - אמירת "ועל הניסים" וקריאת התורה. **ביום ראשון** - משלוח מנות וסעודת פורים (ש"ע תרפח, ו). ומשום כך נקרא פורים

"משולש" [חל לאחרונה לפני 13 שנה, בשנת תשס"ח, ויחול כן גם בשנים תשפ"ה, תת"ה. – אבל בערי הפרזות, י"ד אדר לעולם אינו חל בשבת, ואין להם פורים משולש]. ההלכות הבאות מיועדות לבני ירושלים בלבד.

יום שישי (י"ד אדר)

ב. בגדי שבת – לובשים בגדי שבת ביום חמישי בערב לכבוד מקרא מגילה, שהיא עיקרו של פרסום הנס (וכשמתפללים מנחה סמוך לערבית וקריאת מגילה, יבואו איתם כבר למנחה), והולכים עמהם גם ביום שישי במשך כל היום (ילקו"י שעד ס"ד), וכן בשחרית מתעטפים בטלית של שבת.

ג. ערבית – קודם תפילת ערבית אין אומרים כנהוג מזמור "למנצח על אילת השחר" (פקודת אלעזר דס"ט ע"ג; ילקו"י שעה ס"ה; נ"ג ב, ב), ומתפללים כרגיל בימות החול, מבלי לומר "ועל הניסים" (ויכריזו כן קודם התפילה כדי שהציבור לא יטעה. ואם טעה ואמר, אינו חוזר (מ"ב תרפח, יז; קח, לח)).

ד. קריאת מגילה – אף על פי שבכל שנה קוראים בירושלים את המגילה בט"ו באדר, השנה שחל להיות בשבת, חכמינו ז"ל (מגילת ד: ד) גזרו שלא לקרות את המגילה (מפני שיש לחוש שיבוא להוליקה לאדם בקי שילמדנו לקרותה, במקום שאין עירוב, ויעבור על איסור הוצאה מרשות לרשות (ומשום כך, בשבת זו, מגילה הכשירה לקריאה היא מוקצת (רי"ג, והמ"ב תרפח, יח מתיר)). וטעם נוסף, מפני שהעניים מצפים לקריאת המגילה, שאז ליבם של ישראל פתוח לתרום בעין יפה, ונתינה זו אסורה בשבת). לפיכך, מקדימים את הקריאה "ונמצאו הכל קוראים בארבעה עשר" (רמב"ם מגילה א, יד) (ובברכת "שהחיינו" יכוונו על שאר מצוות פורים שבימים הבאים (אשרי האיש מט, א). ומותר לירושלמי להוציא ידי חובה בן עיר בקריאה ובברכת "שהחיינו" (אשרי האיש מט, יב; חוט שני, שבת ד, שסב). ויש מחמירים (ילקו"י שפ"ט ס"א), ולאחר הקריאה אומרים "ואתה קדוש" וסדר קדושה (רי"ב, כי סדר הקדושה תלוי במקרא המגילה ולא בפורים).

לכתחילה מצוה מן המובחר לקרותה בעשרה (רי"ג; ילקו"י שנו ס"ח) (ודי שאחד קורא ותשעה שכבר יצאו ידי חובה נאספו עבורו ושומעים את כל הקריאה (ילקו"י שפ)), הואיל ויש אומרים שאין הקריאה נחשבת לקריאה בזמנה (מ"ב תרצ, טא) (ולכן הנשים תשתדלנה לבוא לקריאה בבית-כנסת (אשרי האיש מט, א)), אולם מעיקר הדין מותר לקרותה בלא עשרה (רי"ג; אשרי האיש שס; הליכו"ש כא, ד; מבית לוי נג, א; חוט שני, שבת ד, שסב; ילקו"י שנו; ויכול אף להשלים מה שהחסיד לשמוע מהחזן. אשרי האיש שס, ב), אך אינו מברך ברכה אחרונה (ראה לעיל סוף סעיף לא).

ה. שחרית – מתפללים כרגיל בימות החול, אין אומרים "ועל הניסים" (טעה ואמר, אינו חוזר (כ"ל בסעיף ג)). בסיום החזרה אין אומרים וידוי ונפילת-אפיים (ש"ע תרצ, א; מ"ב תרצ, ח וקלא, ג), החזן אומר חצי קדיש, אין מוציאים ספר-תורה (ש"ע תרפח, ו) (ואם טעו והוציאוהו, יעשו בו מעט הגהה לקריאה בשבת. ואם המגיה אינו שם, יקראו בו עד שני בלא ברכה, ויחזירוהו למקומו (ספר חיים (פלאג"י) ס"ט מא). ואם טעו וקראו בו, יצאו ידי חובה, ואינם צריכים לחזור ולקרות ביום שבת (נ"ג יג, ב), אין אומרים "למנצח" (מ"ב תרצ, ח), אומרים "ובא לציון" עד "ואתה קדוש", קוראים את המגילה, ובגמר קריאתה ממשיכים "ואתה קדוש" וכו', מדלגים "תפילה לדוד", ומסיימים כרגיל (ואין אומרים מזמור "למנצח על אילת השחר" (פקודת אלעזר הנ"ל בסעיף ג)).

ו. מתנות לאביונים (סעודה/משלוח-מנות) – נותנים מתנות לאביונים, מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, שלחיבת הנס ליבם של ישראל פתוח לתרום בעין יפה (ואין הכרח שהעני ישהה את המעות שקיבל לסעודת פורים המתקיימת ביום ראשון (רמ"א הערה ג), ומותר ליתן גם לבן עיר (חוט שני, שבת ד, שסד). אין עושים סעודה (ש"ע תרפח, ו), ולא שולחים משלוח מנות איש לרעהו (מ"ב שם, יח).

ז. עשיית מלאכה – הואיל וקריאת המגילה ביום זה מוקדמת, אין איסור בעשיית מלאכה (שלא לצורך היום), והמחמיר תבוא עליו ברכה (רמ"א). – קודם שבת, ימשמש בכיסי הבגדים שמא יש בהם דבר מוקצה (ואם מצא בשבת מוקצה בבגדו, ראה לעיל סעיף מח אות ד).

ה. תענית/חספד/צידוק-הדין/אונן/אבל – נתבאר דיניהם לעיל בסעיפים כב-כד.

י"ז יום שבת (ט"ז אדר)

ט. מזמור פורים/ועל הניסים – קודם תפילת ערבית אומרים מזמור "לְמַנְצָה עַל אֵילַת הַשָּׁחַר" (פקודת אלעזר הניל בסעיף ג). אומרים "ועל הניסים" בכל התפילות (כיון שהוא יום פורים ממש בערים המוקפות חומה. ויכריזו כן קודם התפילה כדי שהציבור לא יטעה), וכן בברכת-המזון (בברכת "נודה לך", ולא ב"הרחמן") (רי"ד ר"ח), ויזהר להתפלל ולברך מתוך הכתב כדי שלא ישכח לאומרו (ראה לעיל סוף סעיף טו).

י. קריאת-התורה – בתפילת שחרית מוציאים שני ספרי-תורה, בספר-תורה ראשון קוראים שבעה עולים בפרשת השבוע (תצוה), המשלים אומר חצי קדיש, והמפטיר קורא בספר השני בפרשת "וַיָּבֵא עֲמֶלֶק" (פרשת בשלח, שמות יז, ח-טז). ואין צריך לכפול פסוק האחרון כנהוג בפורים שחל ביום חול כדי להשלים ל' פסוקים (ש"ע תרצג, ט) (רי"ט), ואומר חצי קדיש (למנהג הספרדים (כה"ח קמז, מד). ובני אשכנז אומרים רק לאחר ספר-תורה ראשון, ומביאים הס"ת השני לבימה כדי שיחול הקדיש גם עליו (מ"ב תכה, ג תרנ"ג, ג), ומפטירים "פְּקַדְתִּי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עֲמֶלֶק" (כהפטרת שבת זכור בשבת הקודמת, בשמואל-א טו, א-לד (מ"ב תרפ"ח, טז)).

יא. הנהגת חסעוזה/משלוח-מנות – נכון להכין מנה נוספת מיוחדת לכבוד פורים ולצרפה לסעודות שבת, וכן לשתות יין או שכר וכדומה, לזכר הנס (רכ. באשרי האישי מט, יג כתב שיוסיף דבר מה לכבוד יום פורים) (אבל החיוב להתבסס, נוהג רק ביום א' (פורים משולש ת, יג; נס"ג טו, ה, כ, ה), וכן אסור לרקוד בשבת (עי' מ"ב תרס"ט, ה)). ויש מחמירים לשלוח מנות (במקום שיש עירוב), והמחמיר תבוא עליו ברכה (רכה) (ונכון שישלח מנות רק לאדם אחד (פורים משולש ה, יא)).

יב. דרשה – שואלים ודורשים בהלכות פורים כדי להזכיר שהוא פורים (מגילה ד, רמב"ם מגילה א, יג) (מה שאין כן כשחל פורים ביום חול, יש יותר פרסום נס בקריאת המגילה (תוס' שם ד"ה פורים; מ"ב תרפ"ח, טז)). ואם אין מי שידרוש, או שאינו יכול לבוא לבית-כנסת, ילמד לעצמו מעניני פורים, ואף הנשים בכלל זה (נס"ג יב, ג-ד).

יג. קריאת מגילה ומתנות לאבינונים – מי שנאנס ולא קרא את המגילה ביום שיש, בכל זאת אסור לקרותה בשבת, וטוב שיגמור את ההלל בשבת בלי ברכה. והוא הדין לנער שנעשה בר-מצוה בשבת (רי"ג, וכן הדין יצא בקריאתו ביום שיש. ילקוי שצו), וביום ראשון חייב במשלוח מנות וסעודת פורים, וכן ראוי שיתן מתנות לאבינונים, גם אם נתן ביום שיש (פורים וחודש אדר עמ' רנב סצ"ח). ומי שלא קיים מצות מתנות לאבינונים ביום שיש, יתן בשבת דברי מאכל לשני עניים (במקום שיש עירוב), ואם לא – יקיימנה ביום ראשון (ראה לעיל סעיף מח אות ה; הליכו"ש כא, ה).

יד. מוצאי-שבת – בסעודת מוצאי-שבת ישמח וירבה קצת בסעודה (רמ"א תרצה, א), בפרט שבלאו הכי היא סעודת מלוא מלכה (נס"ג יז, ג), אבל אינו יוצא בזה ידי חובת סעודת פורים שחייב לקיימה למחרת (רכ"ז).

י"ח יום ראשון (ט"ז אדר)

טז. ביגוד "ועל הניסים/בר-מצוה) – לובשים בגדי שבת לכבוד היום (ש"ר"ת הסבא קדישא סוף ח"א, ה"ר"ח זוננפלד שם, ג; נס"ג יח, א), וכן בשחרית מתעטפים בטלית של שבת. אין אומרים "ועל הניסים" (ואם טעה ואמר, אינו חוזר (כניל בסעיף ג)). [מי שנעשה בר-מצוה היום, פטור מכל מצוות פורים, לפי שהן תשלומין למצוות שהיו צריכות להתקיים בשבת, ובשבת היה עדיין קטן ופטור מהן (ציוני הלכה תקנ"ג)].

טז. משלוח-מנות – שולחים מנות איש לרעהו (ש"ר"ע תרפ"ח, ה), לפי שמצוה זו תלויה בחיוב סעודת פורים (ובדיעבד ששלח מנות ביום שיש, יצא ידי חובתו, וטוב ונכון שיחזור לשלוח מנות ביום זה (ש"ר"ת יח"ד ח"ד ט"ט)).

יז. סעודת פורים/יין/תחפושות – עושים סעודת פורים (ש"ר"ע שם) (והטעם שאין עושים הסעודה בשבת, מכיון שבלאו הכי יש בה חיוב סעודה משום עונג שבת), וכן נוהגת מצות שתיית יין, ומנהג תחפושות, ואין אומרים "ועל הניסים" בברכת-המזון, כיון שאינו יום פורים ממש (והוא רק תשלומין לסעודה. אך נכון לומר "ועל הניסים" באמצע "הרחמן", וכך יאמר: "הרחמן יעשה עימנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מרדכי ואסתר" וכו' (רכ"ז), אפילו אם נמשכה הסעודה לליל י"ז). ויש מי שכתב שדין כל הפושט יד נותנים לו (ש"ר"ע תרצ"ד, ג), נוהג גם ביום זה, כדי לשמח העניים (נס"ג כ, ט).

יח. זידיז ונפילת-אפיים/עשיית מלאכה – אין אומרים וידיז ונפילת-אפיים (רכ"ז; אשרי האישי מט, טו; מבית לוי נג, ג; חוט שני, שבת ד, שס"ג), כי אף שאינו יום שמחה ממש, אבל יש בו 'הנהגת שמחה' (אשרי האישי שם, יד). ומותר בעשיית מלאכה (אף שלא לצורך היום) (ציוני הלכה תקנ"ג; חוט שני שם), וטוב להימנע מחצות היום ואילך, כדי שיהיה פנוי לקיים מצוות היום (אשרי האישי שם, טז).

יט. חספד/תענית – אין מספידים בו (עי' מ"ב תכ, ג; אשרי האישי מט, יד), ואין אומרים צידוק-הדין (אם לא שיש מנהג ידוע לאומרו. מלבד לחכם בעת הלוייתו שסופדים לו ואומרים עליו צידוק-הדין) (ראה לעיל סעיף כב). ואם חל יום פקודת השנה של אביו או אמו ביום זה, ורגיל להתענות בו, לא יתענה (רכ"ז), והוא הדין לחתן ביום חופתו (מ"ב תקע"ג, ו).

כ. אונן – מותר ביום בבשר ויין ומברך על אכילתו (עי' לעיל סעיף כג; הגרש"א, כמובא במ"ב ידרשו' תרצ"ו, 45. ואף אם נאמר שהסעודה הדחיה ביום א' אינה מדברי קבלה אלא מדרבנן, דוחה עשה דברים של שמחת פורים לעשה אבילות של יחיד, ע"י חז"ר, פורים קפ"ז; ואבילות א, קע"ט); ולאחר קבורה, יקיים מצות משלוח מנות (שם קפ סד"ה ולענין).

כא. אבילות – יש להחמיר ולנהוג דיני אבילות תוך שבעה כרגיל גם בדברים שבפרהסייה (ראה סעיף כד) (רכ"ז; אשרי האישי מט, יד וציוני הלכה תקמ"ט; אורליי"צ ח"ד סא, ב; חוט שני, שבת ד, שס"ג), ואף את סעודת פורים אוכל על הקרקע ללא נעלים ובבגד קרוע (ציוני הלכה תקנ"ב) (והמיקל שלא לנהוג מנהגי אבילות בפרהסייה אלא רק בצניעות, יש לו על מה שיסמוך (חז"ר"ע אבילות ג, קל ד"ה בירושלים; הליכו"ש כא, ז).

כב. ירושלמי חנוסע לעיר פרוזה – (שאניח מוקפת חומה) – א) ירושלמי חנוסע ביום שיש קודם עלות-השחר (שעה 5:00) לעיר פרוזה, מתחייב בו ביום גם במשלוח מנות וסעודת פורים (ולא יעלוהו לתורה (אשרי האישי מט, ה)). ואם חוזר לירושלים לשבת, אומר "ועל הניסים", וביום ראשון יקיים מצוות משלוח מנות וסעודת פורים (ילקוי שפ"ג ס"ד). ב) לכתחילה לא יסע ירושלמי לעיר פרוזה ביום שיש אחר עלות-השחר על מנת לשהות בה בשבת, לפי שיש לחוש שעוקר עצמו ממצוות משלוח מנות וסעודת פורים ביום ראשון (שם סס"ו). ואם יש לו צורך להיות בעיר בשבת, מותר לו ליסוע (חוט שני, שבת ד, שס"ה). ג) ירושלמי חנוסע לעיר פרוזה במוצאי-שבת או ביום ראשון, חייב לקיים מצוות משלוח מנות [לירושלמי בלבד (קס"ד)] וסעודת פורים (ילקוי שם).

ניתן להשיג את העלון באתר מאור לפסגה: www.maorlapisga.org

העלון מוקדש לרמזות ירדנה בת עליזה, דניו בת ג'ולייט, עדי בת בת-שבע, יפה בת טובה. להזמנות מש' סאלס היקרה, מש' אשורי, יצחק בן מאיה, בן בנימין יהושע בן עדנה, אלון בן אביגיל רבקה, יפעת בת רחל, שלמה עמאר בן סולטנה, ישראל מאיר בן מניה, מש' אשורי. זיווג חנון לאורטל בת תמר, יעקב בן מרינה, קרין בת מאיה, יפה בת טובה. זש"ק לאציק בת שולמית. לעילוי נשמת משה בן חנה, מניה מינדל בת מרים, משה בן מניה, יגאל בן שרה, עמרם בן שמחה, שלמה בן מלך, שושנה בת ישועה, נעמי בת שרה, חיים בן מלכה, אברהם בן שרה, סימי בת ימנה, משולם בן צבי, שלום בן סוליקה, ר' שמעון בן איז'ה, סעדה בת רחל, דוד בן אסתר, מרסדס בת תמר, מסעוד בן אונג'שה, ששון בן שרה, חיים חי מנחם בן בלנש, דוד בן דורית, יצחק בן רחנה, הרב חיים בן סעדה, מרדכי בן סולטנה, ג'ריה בת עסילה, יצחק חיים בן מרסדס, מזל בת גוהר זהבה, רפאל חיים בן חביבה, אברהם בן פרוחה, ישועה בן רחל, מסעודה בת תמו, דניאל בן סעדה, מלקום מרדכי בן יצחק סנר, דניאל נתן בן רפאל, רפאל בן שמחה, דוד מאיר בן סעדה, מרים בת גרסיה, דניאל בן ריאזון.